

הארץ | דעות

המחדל הוא תוצאה של המציאות הכוזבת שיצר נתניהו

שאל אריאלי 19 באוקטובר 2023 20:00 התראות במייל

הקבוצות השונות שמרכיבות את החברה הישראלית מחזיקות כל אחת בתודעה שונה של המציאות. בניגוד לימים עברו, בשנים האחרונות אין מדובר רק בפרשנות שונה של מציאות מוסכמת, אלא באי־הסכמה על העובדות עצמן, ובהצגת "עובדות" חלופיות, היוצרות מציאות מדומה וכוזבת. בנימין נתניהו וחבר מרעיו יצרו בתודעה של מחצית מהציבור הישראלי מציאות כוזבת, כדי להצדיק את המדיניות והחזון שלהם, שהובילו, בין השאר, למחדל של 7 באוקטובר בעוטף עזה.

במשך רוב ימי הציונות המודרנית שלוש הקבוצות בעם היהודי — הציונית־חילונית, הדתית־משיחית, והחרדית — הסכימו עקרונית על העובדות, ועיקר המחלוקת ביניהן ניטשה על הפרשנות להן, כל אחת בהתאם לחזונה. הציונים־החילונים ראו בהצהרת בלפור, בהחלטת החלוקה, בהקמת המדינה, במלחמות העצמאות וששת הימים אבני דרך בהצלחה של התנועה הלאומית של העם היהודי לקבל הכרה בינלאומית בזכותו להגדרה עצמית במולדתו, ולהפוך לעם ככל העמים, החבר בקהילה הבינלאומית.

הדתיים המשיחיים ראו באלה את סימני "הקץ המגולה" לתחילת הגאולה, שסופה כינון מלכות דוד וחידוש ימי המקדש. ואילו החרדים ראו באלה הפרה של "שלוש השבועות", האוסרות על עלייה מאורגנת לא"י, וחילול רעיון המשיחיות.

השלב הבא — שבו הפער בין שלוש הקבוצות גדל ונהפך להתנהלות במציאויות כמעט מקבילות, בין היתר על רקע כישלון התהליך המדיני בין ישראל לאש"ף במטרה להגיע להסדר קבע, ומדיניות נתניהו, שסירב לחדש את המו"מ להסדר קבע, אשר היה אמור להבטיח היפרדות מהפלסטינים. מדיניות זו כירסמה בהיתכנות של החזון הציוני החילוני — קיום מדינה דמוקרטית בעלת מאפיינים לאומיים יהודיים, שחברה במשפחת העמים. לכאורה, הדרך היתה סלולה כעת לדתיים המשיחיים ובעלי בריתם החדשים — החרד"לים — לממש את חזונם ל"רשת את הארץ" לפי דוקטרינת כיבוש הארץ וההתנחלות שבספר יהושע. אך

במציאות האמיתית — שנתניהו וממשלתו היו עיוורים לה — הפלסטינים, הקהילה הבינלאומית ומרבית הציבור הישראלי סירבו לשתף פעולה עמם.

כדי להתאים את המציאות למדיניותו, החל נתניהו לפעול בערוצים שונים — התקשורת, הרשתות החברתיות, מערכת החינוך, שרים וחברי כנסת של הקואליציה — לעיצוב מציאות כוזבת בתודעת הציבור הישראלי, שתתאים למדיניותו ולשאיפותיו בתחום האישי והמדיני. כלומר, במקום לבסס את מדיניותו על בחינה מקצועית ואחראית של המציאות בכל הנוגע להיתכנות החזון הלאומני-המשיחי, הוא בחר לעצב בתודעת הציבור מציאות מדומיינת המבוססת על אוסף של שקרים, שמצדיקה את המדיניות המופקרת והאופורטוניסטית שלו.

ההסתה השקרית סיפקה את אבני הבניין של המציאות הכוזבת: השמאלנים שכחו מה זה להיות יהודים; אנשי המחאה הם אנרכיסטים ובוגדים; הערבים נוהרים לקלפיות; בג"ץ פוגע בביטחון המדינה; אבו מאזן תומך טרור; חמאס משרת אותנו, ועוד.

במישור המדיני-ביטחוני נתניהו הפחיד את הציבור ושיכנע אותו שהוא בחזקת "עם לבדד ישכון". וכך איראן היא "הדיקטטורה הנאצית" ודאעש וחיזבאללה הם ההוכחה לכך ש"עומדים עלינו לכלותנו". לשיטתו, יוזמת הליגה הערבית משנת 2002 אינה ישימה, מחמוד עבאס מחזיק ב"תורת השלבים" להשמדת ישראל ואילו את חמאס יש לטפח ולהעצים. יש להבטיח את המשך הפילוג בקרב הפלסטינים — המערער את הלגיטימיות והסמכות של עבאס, הפרטנר האפשרי ליישוב הסכסוך — ולטפח את האשליה שהפילוג יסיר את תושבי הרצועה מהמשוואה הדמוגרפית ויאפשר את סיפוח הגדה.

מדיניות הגטו הזאת חוללה ותדלקה פעולות במישור הפנימי-החברתי: נתניהו תבע — גם ממתנגדיו — להפגין "אחדות" ולתמוך בהנהגת המדינה, דרש גיבו מלא ממערכת המשפט לחוקים אנטי-דמוקרטיים ולמהלכים המפירים את המשפט הבינלאומי, וציפה ליהנות מתקשורת אוהדת, ואף מנכונות של הציבור לשלם בחייו בפרוץ אלימות.

טיפוח מציאות כזו נועד להבטיח שהאופוזיציה לשלטונו תיעלם, בהעדר כל אפשרות להחלפת השלטון. נתניהו בחר בקפיצה את השרים בממשלותיו לצורך מימוש מדיניות זו, ושיגר אותם לכרסם ביציבות עמודי התווך של הדמוקרטיה: איילת שקד, אמיר אוחנה ויריב לוין ערערו את מעמדו של בית המשפט העליון;

נפתלי בנט ויואב קיש את החינוך; מירי רגב בתרבות ובספורט; יולי אדלשטיין בכנסת; בצלאל סמוטריץ' באוצר ובביטחון; איתמר בן גביר בביטחון הפנים, וכן הלאה.

כשהמציאות בשטח סירבה לשתף פעולה, אומצו "אסטרטגיות" של מילים מכובסות — מ"שלום כלכלי" ועד "ניהול הסכסוך", או "צמצום הסכסוך" — כדי לקיים את התודעה הכוזבת, שהביאה שוב ושוב במשך 14 שנה את נתניהו לכס ראש הממשלה ואת ראשי המפלגות הלאומניות משיחיות והחרדיות לשמש כווזירים שלו. ההתנהלות שלו הן כלפי הרשות הפלסטינית בגדה והן במבצעים השונים נגד חמאס בעזה ובמהלכים שהובילו אליהם, העידה כי מטרתו המדינית היא אחת: חזרה מהירה ככל האפשר לחיק החמים והבטוח מבחינתו, של מה שהוא מכנה בטעות "סטטוס קוו", שאיפשר את המשך שלטונו.

ה"סטטוס קוו" המדומה שעליו הושתתה מדיניות נתניהו בשנים האחרונות אינו משקף מצב אמיתי של איזון ויציבות ביטחונית ומדינית, אלא ההיפך. הוא ביטוי לחשש העמוק של ראש הממשלה מתזוזה מדינית, שיכלה למנוע את סבבי ההסלמה החוזרים ונשנים בתקופת שלטונו, ואת המחיר הנורא שנגבה מאיתנו בימים אלו. ה"סטטוס קוו" הוא ביטוי לקיפאון מחשבתי בצד הישראלי, ששימר את התנאים שאפשרו לחמאס להצית התלקחות בכל פעם מחדש, עד לשיא של הזוועות ופשעי המלחמה ב-7 באוקטובר.

כלומר, הסטטוס קוו שמר את נתניהו בראש הממשלה, ואפשר ללאומנים המשיחיים להוציא לפועל את מדיניותו ומדיניותם: הרחבת מפעל ההתנחלויות, בניית מאחזים לא חוקיים, טרור יהודי, הגדלת הנוכחות היהודית במזרח ירושלים, התנגדות למו"מ אמיתי עם מחמוד עבאס, טיפוח הפילוג בין חמאס לרשות הפלסטינית והמשך המצור על עזה. וכל זה במחיר הפגיעה בדמוקרטיה של ישראל, בתדמיתה ובמעמדה הבינלאומיים, בלכידותה ובסולידריות החברתית שלה, ובמחיר התעצמות חמאס והיחלשות הרשות הפלסטינית.

גם אחרי 7 באוקטובר נתניהו וממשלתו לא התעוררו ולא נטשו את המציאות הכוזבת. בזרם הלאומני-משיחי נשמעים קולות הדבקים במשנתו של הרב צבי יהודה קוק, האב הרוחני של גוש אמונים, שטען כי השואה נגרמה עקב התעלמות עם ישראל מסימני "הקץ המגולה", ולכן "עם ה' כל כך דבק בטומאת ארץ העמים [הגולה, ש"א] עד כדי שהוא מוכרח להיחתך ולהיגזר ממנו בשפיכות דמים כמגיע עת קץ". פרופ' יואל אליצור כתב מאמר לפיו הטבח שביצע חמאס

הוא חלק מתוכנית של אלוהים לישראלים ש"מביאים אסונות על עם ישראל ומסכלים את התוכנית האלוהית" (אתר "סרוגים", 13.10). הוא קשר בין הטבח לבין חילוניות, ואיקידום רעיון "ארץ ישראל השלמה".

נתניהו עצמו התעלם מאזהרות רבות של בכירי מערכות הביטחון, הכחיש שקיבל התרעות והמשיך להוביל את ההפיכה המשטרית שפגעה בחוסנה של ישראל. רק ניתוק מהמציאות יכול להסביר את העברת רוב הכוחות מעוטף עזה לאיו"ש ערב שמחת תורה, את ביטול כיתות הכוננות ביישובים בעוטף עזה, ומנגד את הקצאת הכוחות למאחזים לא חוקיים ולסוכה בחווארה, את הקצאת המיליארדים לאברכים על חשבון ההצטיידות של חיילי המילואים, את ההכרזה של בן גביר על "שומר חומות 2" בלב יישוב ערבי שנפגע מחמאס, את האשמה של רמטכ"לים שפרשו לפני עשור ושל מגישי חדשות וראשי המחאה במחדל הנוכחי.

חמור מכך, הניתוק של ממשלת נתניהו מהמציאות ומינוי שרים חסרי כישורים משיקולים שזרים למינהל תקין, מסבירים את חוסר יכולתה של הממשלה לנהל את המערכה ולקבוע תכלית מדינית למהלך הצבאי שיגבה מחיר כבד מהחברה הישראלית.

אין כמו הדברים שכתב יהושפט הרכבי בספרו "חזון, לא פנטזיה" (1982), המנתח את הכישלון של מרד בר כוכבא, בכדי להבין את הניתוק של נתניהו וממשלתו מהמציאות: "סכנת טעות לאומית היתה טבועה בעצם הווייתנו כארץ של חזון, שכן החזון מבקש לשנות את המציאות. אולם גודל החזון, המתנה את הגשמתו, היא מציאותיותו, הטמונה בכך שלמרות שהחזון מבקש להתעלות על המציאות, רגליו תמיד נטועות בה. זה הבדל בין חזון לבין פנטזיה המרחפת על כנפי האשליה". קרי, חזון המבוסס על מציאות כוזבת, סופו שלא ישנה את המציאות הקיימת אלא ירסק את מאמיניו עליה, ויוביל את החברה והמדינה לאסון.

האם עכשיו, כשברור כי המדיניות של נתניהו אפשרה לחמאס לערער את הסטטוס קוו המדומיין ולהביא לקריסת כל אסטרטגיות השווא של נתניהו, ולנוכח האירועים שמגחיכים את ההסתה נגד שוחרי הדמוקרטיה והחזון הציוני הקנוני החילוני — האם עכשיו הציבור יפגין בגרות ויחליט כי נקעה נפשו מהמציאות הכוזבת? האם הוא ימאס באיש שכל משנתו היא הישרדות ושאפשר לקיצונים להוביל את ישראל? האם הוא יתבע את התפטרותו וייתן בבחירות הבאות את קולו למנהיג אחר — כזה שיעמיד בראש סדר עדיפויותיו את האינטרס הלאומי,

בדמות יישוב הסכסוך עם הפלסטינים והעולם הערבי, תוך שמירה על הביטחון של מדינת ישראל ועל מעמדה הבינלאומי?

אל"מ (במיל") ד"ר אריאלי הוא מומחה לסכסוך הישראלי-פלסטיני

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

 בנימין נתניהו מתנחלים מלחמת חרבות ברזל